

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО, КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО, КРИМІНОЛОГІЯ

Іваньков О.І.

ад'юнкт,

Національна академія внутрішніх справ України

викладач,

Чернігівський юридичний коледж

Державної пенітенціарної служби України

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПАРЛАМЕНТСЬКОГО КОНТРОЛЮ ЗА ВИКОНАННЯМ КРИМІНАЛЬНИХ ПОКАРАНЬ ТА МОЖЛИВІСТЬ ЇХ ВИРІШЕННЯ ВРАХОВУЮЧИ МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

Парламентський контроль за виконанням кримінальних покарань є одним з головних видів нагляду і контролю за виконанням кримінальних покарань, так як здійснюється не тільки Народними Депутатами України, а і Уповноваженим Верховної Ради з прав людини, що є сталою міжнародною практикою в галузі захисту прав людини, що вказує на його фундаментальне значення.

Дослідженням даного актуального питання, на сучасному етапі розвитку пенітенціарної системи України, займалися відомі українські і російські вчені-кримінологи, серед яких важливі аналітичні здобутки і практичні рекомендації належать: Ю.М. Антоняну, О.М. Бандурці, І.Г. Богатирьову, А.І. Долговій, О.М. Джужі, О.П. Закалюку, А.Ф. Зелінському, О.Г. Колбу, С.Ю. Лукашевичу, А.Х. Степанюку, І.С. Яковець та іншим. Проте діяльність даного інституту, як одного з елементів участі громадськості в процесі виправлення та ресоціалізації засуджених, оцінюючи національну практику, потребує суттєвого доопрацювання.

Участь громадськості з прийняттям у 2003 році Кримінально-виконавчого кодексу України було визнано одним з головних засобів виправлення та ресоціалізації засуджених. Це означає, що законодавець, враховуючи точку зору, як міжнародних стандартів в галузі захисту прав людини та міжнародну пенітенціарну практику, вважає, що громадськість повинна приймати активну участь як в контролі за діяльністю органів та установ виконання покарань та і надати активну допомогу адміністрації вказаних органів та установ в налагодженні соціально-корисних зв'язків засуджених, наданню соціально-позитивного впливу на засуджених.

Досліджуючи питання громадського контролю за діяльністю органів та установ виконання покарань Державної пенітенціарної служби України слід зауважити, що передбачаючи необхідність забезпечення всебічного контролю в питаннях дотримання прав і свобод засуджених та осіб, щодо яких обрано

запобіжний захід у виді тримання під вартою, деякі автори виділяють три форми такого контролю: державний, громадський і судовий [1, с. 186].

Вважаємо, що дана класифікація є не зовсім повною так як не врахований такий елементи як прокурорський нагляд, що також розглядається як форма державного контролю. Це не зовсім вірно, оскільки наглядові та контрольні функції тих чи інших органів і установ мають суттєві відмінності і не можуть довільно змішуватися один з одним.

В нашій статті розглянемо такий елемент нагляду та контролю за виконанням кримінальних покарань, як парламентський контроль. Зазначене поняття відсутнє в чітко визначеній понятійній системі національного законодавства, хоч посилання на нього, безпосередньо передбачено в Конституції України та інших законах, тощо.

Як зазначала, в своєму дослідженні К.О. Закоморна, питання наукових досліджень інституту Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини почали детально досліджуватись як вітчизняними, так і закордонними науковцями наприкінці 90 років минулого століття .

Саме на початку 2000 років вітчизняні науковці, в своїх дослідженнях, вказували не актуальність такого інституту громадського суспільства, як Уповноважений Верховної Ради з прав людини та необхідність його подальшого реформування.

Проведені нами дослідження вказують на правильність точки зору Ю.Г. Барбаша, який зазначив, що серед основних проблем інституту Уповноваженого Верховної Ради з прав людини є такі, як: перевантаженість українського омбудсмана, яка викликає необхідність в створенні додаткових інституцій та недостатньо юридична значущість актів реагування Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини [2, с. 193].

Першу проблему, як вважає Погорілка В.Ф., Приходько С.Г. та інші, можна вирішити через створення регіональних представництв Уповноваженого Верховної Ради з прав людини на місцях [3, с. 132]. Існує також думка про необхідність введення посад спеціалізованих омбудсманів, враховуючи міжнародний досвід [4, с. 63].

Підтвердженням вказаних поглядів є закордонна практика. Так в Швеції існує одразу чотири омбудсмана, які призначаються на свої посади Риксдагом. Вони обирають серед своїх членів адміністративного голову. Іншим прикладом є Іспанія, в якій, відповідно до Органічного Закону Іспанії № 3 від 06.04.1981 про Народного захисника, передбачені посади першого та другого помічника омбудсмана, які не тільки допомагають йому, але й заміщають його в порядку черговості у випадку тимчасової нездатності виконувати свої функції чи у випадку вакантної посади. Народний захисник вправі делегувати їм свої функції. Подібні приклади спостерігаються і в законодавствах інших країнах.

Другу проблему пропонується вирішити наданням можливості скасування незаконних рішень за допомогою подання Уповноваженого та наданням актам омбудсмана юридичної сили, рівної за значенням актам прокурорського реагування.

Сучасний ж стан національного законодавства передбачає, що здійснюючи парламентський контроль за діяльністю органів та установ виконання покарань, а безпосередньо, за дотриманням прав осіб, які в них утримуються Уповноважений Верховної Ради з прав людини має право: відвідувати без попереднього повідомлення про час і мету слідчі ізолятори, арештні доми, кримінально-виконавчі установи; опитувати осіб, які в них перебувають; запрошувати посадових і службових осіб, громадян України, іноземців та осіб без громадянства для отримання від них усних або письмових пояснень щодо обставин, які перевіряються по справі; вимагати перевіряти стан додержання встановлених прав і свобод людини і громадянина відповідними державними органами, в тому числі тими, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, здійснюють виконання судових рішень, вносити в установленому порядку пропозиції щодо поліпшення діяльності таких органів у сфері виконання та відбування кримінальних покарань; направляти у відповідні органи акти реагування Уповноваженого у разі виявлення порушень прав і свобод людини і громадянина для вжиття цими органами заходів [5].

Зазначене дає нам можливість зробити висновок, що уповноважений верховної ради має доволі широкі повноваження щодо здійснення парламентського контролю за діяльністю органів та установ виконання покарань, проте даний інститут потребує подальшого реформування необхідності збільшення правової сили його актів.

Вважаємо, що посилення повноважень Уповноваженого можливо лише з урахуванням існуючої системи правоохоронних та правозахисних органів, що склалася на даний момент. Лише в такому разі можна запобігти дублюванню повноважень та створити найбільш ефективний механізм захисту прав людини.

Таким чином можна зробити висновок, що для удосконалення діяльності Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини є необхідним заснування посади його заступників.

Список використаних джерел:

1. Барабаш Ю.Г. Парламентський контроль в Україні: проблеми теорії та практики / Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук 12.00.02 – конституційне право Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого – Харків 2003. – 250 с.
2. Органи державної влади України / За ред. В.Ф. Погорілка: Монографія. - К.: Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2002. - 218 с.
3. Приходько С.Г. Вдосконалення парламентського контролю за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина // Парламентська реформа: теорія та практика: Збірник наук. праць. Вип. 6 / Голова ред. кол. Опришко В.Ф. - К: Верховна Рада України. Ін-т законодавства, 2001. - 231 с.
4. Марцеляк О. Міжнародний досвід функціонування деяких спеціалізованих омбудсманів // Право України. - № 4. - 128 с.
5. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини: прийнятий 23 грудня 1997 року N 776/97-ВР [Електронний ресурс] // Верховна Рада України / Офіційний веб-портал. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/776/97-%D0%B2%D1%80>.